

12-01-2014 Westerkerk –Amsterdam:
Prediker 9:13-17; Math.11: 25-30.

Zo, Gemeente,

Eigenlijk is vandaag het Kerstfeest pas goed voorbij.

Op 6 Januari – nog geen week geleden - hebben de oosters orthodoxe kerken naar hun traditie Kerst gevierd. Met honderdduizenden mensen in de kerken van Rusland, het midden Oosten, Ethiopië, maar ook in veel meer Griekse en Russische parochies in de wereld dan wij ons vaak realiseren.

Wij hebben onze kerstbomen afgetuigd, de kerstversiering – de ballen – de engelen – op geruimd en in de kast gezet voor volgend jaar, we hebben de restjes uit de ijskast opgegeten en de kleinkinderen en de kinderen weer naar school gebracht.

De kerstnacht hebben we nog in onze oren.

We zongen alle liederen en liedjes van de Kerst en we herinnerden elkaar aan de oude waarheid dat Vrede op Aarde geen toestand is – dat kun je iedere dag zien en lezen -, maar een belofte. Vrede op aarde wordt door God beloofd maar door mensen gerealiseerd, overal waar mensen bereid zijn vrede te steunen en vrede te maken. In het groot door hun steun, in het klein door hun bijdrage. Kerstmis is pas een geslaagd feest als mensen vredestichters worden.

En de belofte is niet dat het alle strijd en geweld uitbant maar doorbreekt. En dat wie vrede sticht god zal zien. Midden in het geweld, midden in de strijd. Kerstmis is altijd Vrede in oorlogstijd. En God ?

God heeft Zijn naam bekend gemaakt. Dat heeft Ds. Blij ons vorige week hier nog eens indrukwekkend voorgehouden. God heeft Zijn Naam bekend gemaakt: Ik zal zijn die Ik ben: Ik trek met jullie mee. Ik ben jullie Metgezel. Ik ben jullie Reisgenoot.

En ik zal jullie de weg wijzen op je reis door het leven. Dat doe Ik op Mijn manier: ik respecteer jullie vrijheid. Ik dwing niet. Ik overrompel ook niet.

Ik geef jullie mijn Woord, ik zorg dat de verhalen van mijn medereiziger schap niet verloren gaan. Ik beloof jullie altijd te zoeken op de weg naar verzoening en zorg. Ik inspireer mensen om te handelen in mijn Geest. Je krijgt voldoende tekenen van mijn aanwezigheid om de reis vol te houden en te doen waarvoor jullie bent geboren: mijn schepping bewaren en bewerken. Om elkaar te dienen. En Ik heb – dat is jullie Kerstfeest – mijn Zoon aan jullie gegeven om je te laten zien hoe dat leven met mij er uit ziet. Waar ik met jullie tegen strijd. Waar ik jullie bevrijding voorleef en doorgeef. Ik ben de Levende. Ik trek met jullie mee. Verbaas je niet over de tegenstand. Licht schijnt altijd in de duisternis. Bevrijding is altijd bevrijding uit gebondenheid. Opstanding is altijd uit de dood.

Daar is natuurlijk nog veel meer over te zeggen en vooral te vragen.

Maar de kern hebben we gevierd; van de kern hebben we gezongen; met de kern kun je verder.

Dat klinkt goed. Het is ook goed, maar in de realiteit van het bestaan is die boodschap van Kerst en is die Naam die ons is geopenbaard zo omstreden!

En dat niet alleen van buiten af, maar ook van binnen uit.

We hebben vanmorgen een paar verzen gelezen uit het vreemde boek Kohellet, de Prediker, the preacher zoals in de Amerikaanse vertalingen staat, Ecclesiastes, de kerkmens.

Hij is in de Bijbel de meest realistische, eigenlijk cynische vertegenwoordiger van ons eigen hart. Zoals mensen graag van Pim Fortuyn zeiden: Hij zegt wat wij denken. Prediker vertolkt de stem van de teleurgestelde mens. Hij heeft goed om zich heen gekeken, hij heeft de wijsheid gewogen die hem werd aangeprezen, hij heeft nagedacht over wat een mens eigenlijk voor nut heeft van al zijn gezwoeg, wat een mens heeft aan wat hij verzamelt aan goed en geld, hij heeft onderzocht wat er eigenlijk terecht komt van wat mensen gerechtigheid noemen; hij heeft gekeken naar het vermaak waarmee wij onze dagen vullen; wat wij hebben aan Wein, Weib und Gesang. En hij is teleurgesteld. Het is tenslotte allemaal gebakken lucht en loze praatjes. Het is allemaal 'ijdelheid' heet dat met dat mooie oud-nederlandse woord.

Ijdelheid der ijdelheden, het is alles ijdelheid zegt hij twee keer aan het begin van zijn geschrift.

Ik had een leraar die iedere keer als een meisje of een jongen in de spiegel keek, riep: ijdelheid der ijdelheden! En dat vond ie blijkbaar heel erg. Maar hij wist niet dat ijdelheid veel verder gaat dan je uiterlijk. Ijdelheid is zinloosheid. Het is illusie.

En dat is wat de Prediker roept en wij vaak denken: het leven heeft geen zin. Al dat gezwoeg dat we doen om beter te worden, rijker te worden, geslaagder te zijn, wat heeft dat voor zin? Je kunt er niks van meenemen en je bent hier maar een paar jaar op aarde. En mooie dingen nalaten voor je kinderen: gebakken lucht! Je moet eens kijken wat wij onze kinderen werkelijk nalaten! Al die feesten met eten en drinken: een illusie. Obesitas en coma-zuipen. Je wordt er niks beter van. En die zogenaamde wijsheid of die wetenschap. Kijk goed, Kijk er door heen. Het is allemaal verklede leegte.

Daarom: pluk de dag! Leef maar wat je er van kunt maken, trek je terug op die paar mooie dingen dichtbij. Zeg maar dat God je alles heeft gegeven wat je kunt pakken.

Het is zo voorbij.

Dat is de taal van de Grote Teleurstelling. En het heeft een plaatsje gevonden in de Bijbel zelf. En vele mensen citeren het graag.

Het is bewaard gebleven als de erfenis van Salomo, de grote wijze koning Salomo.

Salomo wordt vooral herinnerd als de wijze koning, waar andere vorsten kwamen om raad. Maar Salomo stierf als een teleurgesteld man. Met al zijn vrouwen en al zijn wijsheid wist hij niet te voorkomen dat zijn land in twee delen uiteen brak en dat het niet lang duurde voordat de noordelijke provincies werden opgeslokt door Syrië en voordat vrouwenhandel een eind maakte aan zijn harem: allemaal gebakken lucht en loze praatjes, die verhalen over Salomo.

Prediker is de stem van de Grote Teleurstelling, de drager ook van de Grote Spiegel: want niets waarover hij klaagt is gelogen: we zijn hier maar kort, onze rijkdom beklijft niet, onze feesten lopen uit de hand; het recht wordt dagelijks verkracht, kijk naar de stromen vluchtelingen, verhandelde vrouwen, de lijken langs de weg, de verminkte en misbruikte kinderen, de graaiers, de fraudeurs, de propagandaleugenaars.

In het stukje Prediker dat we hebben gelezen gaat het over de werkelijkheid: oorlog en geweld. Maar wat nog erger is: er is een arme wijze man – wijs betekent: het geordend bestaan dienend – die zijn stad of zijn land kan redden. En niemand slaat acht op die man, niemand luistert.

En dat, zegt de Teleurgestelde Mens, is altijd het geval: er zijn wel oplossingen, er is wel redding, en meestal komt die niet van rijke en belangrijke mensen, maar van slachtoffers en armen, maar niemand luistert! Dat is de echte reden om te spreken over Gebakken Lucht en Loze praat.

Prediker, gemeente, heeft geen kerstmis gevierd.

Hij heeft niet gehoord van een god, die mens wordt. Voor hem was god de Verre Voorzienigheid. Hij kende de Naam van God wel: Ik zal zijn die Ik ben; hij wist dat die God een Metgezel en een Medereiziger is, maar wie met hem meereisde was de Eeuwige, de Onveranderlijke, Degene die ons doet naar wat wij verdienen, dat Hij kan vergeven, dat Hij kan beloven wat Hij opdraagt, maar hij liet zich niet meenemen naar die stal in Bethleem. Hij had geen zin om vrede stichter te worden. Hij had geen fiducia in de dingen die voor wijzen en verstandigen verborgen zijn maar aan kinderen geopenbaard. Hij vertrouwde ook niet dat God zijn Zoon heeft toevertrouwd hoe het met de wereld verder moet. Voor hem geen vaders die hun verloren zonen feestelijk ontvangen, voor hem geen Samaritanen die beroofde mensen verzorgen waar de kerken falen, voor hem geen zacht juk of lichte last. Hij doet de deur dicht en leeft in het hopelijk halfdonker met zijn gezinnetje en zijn privé geloof en zijn bitterheid over wat er allemaal mis gaat om hem heen.

Wij hebben een paar dagen geleden die aangrijpende film gezien over Nelson Mandela. Over die aangrijpende geloofsbelijdenis in vrijheid en rechtvaardigheid van een man in een rechtszaal, die wist dat hij of de doodstraf zou krijgen of levenslange gevangenschap. De man, die 17 jaar vrijwel zonder bezoek en zelfs maar post gevangen zat op een eiland waar hij zich niet liet ontmenselijken door afgestompte gevangenebewaarders, maar in naam van de vrijheid ook zijn beulen wist te dienen. Die niet kroop voor anderen, maar hen wel respecteerde, ook waar hij geen respect ontvingt.

Mandela zal vanuit zijn methodistische opvoeding Prediker wel gekend hebben, maar hij heeft hem geen gezag toegekend, niet gevolgd. Hij zal best de neiging en de verzoeking hebben gekend om te reageren in bitterheid en wraak; hij zal de spiegel van Prediker ongetwijfeld hebben gezien, maar hij koos voor de andere weg.

En dat is, nog een keer in termen van het Kerstfeest, de weg van het Kind: a long road to freedom (Mandela), die nooit helemaal ten einde wordt gelopen, maar altijd opnieuw kan worden gekozen. Ook door kleine luiden zoals wij.

Alles is gebakken lucht en loze praat, zegt de teleurgestelde Salomo. Niets brengt ons enige voordeel. Alles is leegte en wind.

Maar ons heeft hij daar niet mee. Wij hebben de geboorte gevierd van het Kind, dat de leegte van de voerbak heeft gevuld, dat de leegte van de vlucht naar de leegte van Egypte heeft doorstaan, dat in de woestijn met de Grote Verleider heeft gestreden, dat opgroeide tot de vervulling van eeuwen van beloften en dat de wind, die draait en waait heeft herkend als de Geest van zijn Vader, die zich verbindt met ons mensen. Gebakken lucht en loze praat, lucht en leegte werden gevuld met vertrouwen, verwachting en zorg (geloof, hoop en liefde).

Het Kind vlucht naar Egypte. Nu kunnen wij vluchtelingen alleen nog maar zien als de hofhouding van het Kind. In Bethlehem sterven zijn leeftijdgenootjes. En nu kunnen wij dode kinderen alleen nog maar zien als martelaars. De Wijzen uit het Oosten, de astronomen komen naar het Kind en sindsdien kunnen wij wetenschappers alleen nog maar zien als zoekers die hun geschenken meedragen op zoek naar hun nog onbekende Koning. En wij horen het gelovig en ongelovig tegelijkertijd aan en zingen ondanks onszelf: Ere zij God in het Verborgene en Vrede op aarde in oorlogstijd.

En we richten ons op onder dat zachte juk en die lichte last, kleine vredestiters en kleine mantelzorgers. En natuurlijk, we genieten van de kleine dingen en knipogen naar Prediker: kop op! zeggen we tegen de Teleurgestelde realisten: het Kind is er ook nog. En wij ook.

Amen